

Miten minusta tuli filosofian tohtori?

Taustaa

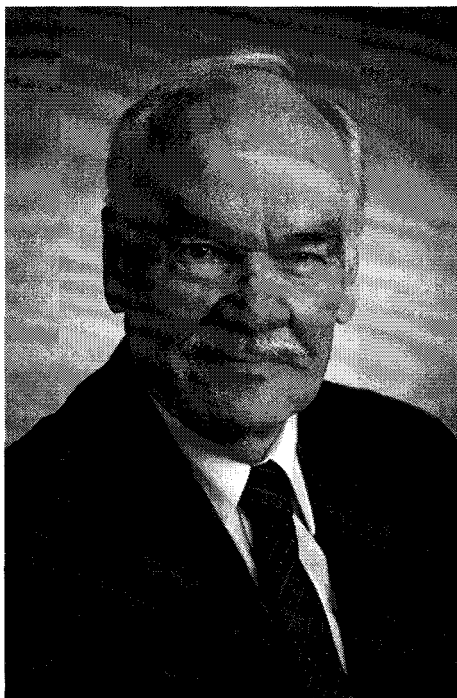
Olen syntynyt 15.3.1934 Metsäpirtissä Karjalan kannaksella Laatokan rannalla. Talvisodan sytyttyä jouduin viisivuotiaana lähtemään evakkoon tuhansien kohtalotovereitteni tavoin. Asetuimme Lappeenrantaan, jossa aloitin kansakoulun 1941 ja oppikoulun 1945.

Koulumenestykseni oli keskinkertainen. Päästyäni ylioppilaaksi v. 1954 ja käytyäni armeijan haikailin, mitä minusta tulee isona. Luonnosta ja metsistä kiinnostuneena vahvimpina vaihtoehtoina olivat biologiaan sekä maatalous- ja metsätieteeseen liittyvät tehtävät. Saadakseni näistä aloista käytännön kokemusta olin harjoittelijana kouluaikana suurella maatilalla Ruotsissa ja armeijan jälkeen sahalla tukkitöissä. Myönteisistä työkokemuksistani huolimatta en kuitenkaan vakavasti harkinnut näitä uravaihtoehtoja. Yhtenä syynä olivat muun ohella monivuotiset opinnot. Olin malttamaton, oli päästävä pian leivän syrjään kiinni. Sattuma tuli avuksi.

Opettajakorkeakouluun ja kansakoulunopettajaksi

Luin sattumoisin kevättalvella v. 1956 päivälehdestä ilmoituksen, jossa tarjottiin ylioppilaille mahdollisuutta valmistua kansankoulunopettajaksi kahdessa vuodessa mm. Helsingin Opettajakorkeakoulussa. En ollut koskaan edes haaveillut kansan valistajaksi ryhtymistä, mutta ilmoituksen nähtyäni olin oitis valmis hakeutumaan koulutukseen. Menin entisen oppikouluni rehtorin pakeille ja

Pekka Silventoisen kiinnostus kirjallisuuden johti jatko-opintoihin ja lopulta ahkeran uurastuksen jälkeen väitöskirjaan asti.

pyysin häneltä suljetussa kuoressa arvion soveltuvuudestani opettajaksi. Näine hyvineen lähetin hakemuksen opettajakorkeakouluun. Sain kutsun pääsykokeisiin ja pääsin opiskelemaan kansakoulunopettajaksi.

Opettajakorkeakoulu vaati paljon, mutta se myös antoi paljon. Meitä valmennettiin perusteellisesti tulevaan opettajan tehtävään. Koulutus antoi myös elämää varten monipuolisia taitoja ja valmiuksia. Opiskeluohjelmat olivat meille laadittu niin valmiiksi, etteivät ne sen valmiimmiksi voineet enää tulla. Oppiaineet ja opettajat vaihtuivat päivittäin tiuhaan tahtiin. Varmaan kenenkään koulutuksessa mukana olleen muistilokeroista eivät katoa korkeakoulun monet mielenkiintoiset opettajapersoonallisuudet. Nostamatta ketään ylitse muiden mieliini ovat jääneet rehtorimme, filosofian tohtori Martti Ruudun ohella filosofian tohtori Arvi Ulvinen, joka svekofennialaisen vuorijonon jäänteiltä ja kasvitieteellisen

puutarhan salojen kautta johdatti luonnonhistorian ja maantieteen opetuksen ytimiin. Matemaatikko, filosofian tohtori Toivo Vahervuo antoi tosi hienoja opasteita matematiikan opetukseen ja uudisti valtakunnallisestikin oppilasarvostelua. Intomielinen Yrjö Eevertti Nora ja Meri Eila Inkeri Ollikainen antoivat esimerkeillään ja vaatimuksillaan valmiudet monipuoliseen liikunnan opettamiseen. Taiteilija Kylli Kosken sydämellinen rakastettavuus ei jättänyt ketään kylmäksi. Taiteilija Lauri Santun kuvaamataidon opetukseen antamat yksinkertaiset hahmotelmat tekivät lahjoiltaan heikommastakin luokkaopetuksessa selviävän opettajan. Musiikin ja erityisesti soitotonopettajia on kiittäminen pitkämielisyydestä ja kärsivällisyydestä. He tekivät meistäkin, joilla ei ollut aikaisempaa kokemusta pianonsoiton jalosta taidosta, virsien ja koululaulujen säestäjiä. Ja tietysti psykologian opettajamme filosofian tohtori Rauno Olavi Viitamäki, joka aiheutti käytöksellään alkuvaiheessa suurta hämmennystä, mikä tunne Viitamäen omien sanojen mukaan muuttui sitten vastenmielisyydeksi, mutta kypsyi lopulta hänen sanojen mukaan kahden vuoden aikana suureksi rakkaudeksi.

Nämä mainitut opettajat ja kaikki muut meitä opinteillä ohjanneet olivat opettajia sana perimmäisessä ja parhaimmassa mielessä. Olenkin usein sanonut, että opettajakorkeakoulu on ollut yksi elämäni lottovoittoja.

Haaveita kouluhallinnollisista tehtävistä

Ensimmäisessä opettajan virassani lv. 1958–1959 Lauritsalassa, nykyisin Lappeenrantaa, pääsin toteuttamaan saamiani oppeja. Oli onni, että pääsin opettajaksi Lauritsalan uuteen, moniopettajaiseen keskuskouluun (nykyisin Luukkaan koulu). Jännitin, miten selviän ison luokan kanssa; oppilaita kun oli neljäkymmentä. Mutta ensijännitys hälveni varsin pian, sillä oppilaani olivat koulumyönteisiä ja oppivaisia. Vanhemmat tukivat monin tavoin koulun opetus- ja

kasvatustyötä. Lauritsalassa oli hyvä olla opettajana.

Lauritsalan opettajavuodella oli elämäni myöhempään kulkuun suuri vaikutus. Luokkaani ilmaantui näet varsin monta kertaa lukuvuoden aikana tuimailmeinen vanhempi herra, joka seurasi opetustani, kyseli ja opasti, selaili oppilaiden vihkoja ja kulki pulpettien väleissä, Olin aluksi ymmällä, mutta pian selvisi, että hän on kansakouluntarkastaja Mikko Suhonen. Minussa kypsyikin ajatus, että tarkastajan tehtävä olisi mielenkiintoinen työ. Niinpä työrupeamani päätyttyä Lauritsalassa keväällä 1959 olin valmis siirtymään opiskelemaan Helsingin yliopistoon tähtäimenäni ylempi yliopistollinen loppututkinto. Kansakouluntarkastajan virkaan vaadittiin vähintään filosofian kandidaatin tai vastaava ylempi yliopistollinen loppututkinto, jollainen opettajakorkeakoulussa suoritettu kansakoulunopettajan tutkinto ei ollut.

Saatuani yliopisto-opintoni sopivaan vaiheeseen pyrin opettajaksi Espooseen 1960-luvun alussa ja sain vakinaisen kansakoulunopettajan viran Espoon Tapiolassa. Työn ohella opiskellen vein opintoni loppuun ja suoritin filosofian kandidaatin tutkinnon v. 1965.

Opinnot Helsingin yliopistossa

Yliopisto-opiskelu tarjosi v. 1959 monia eri mahdollisuuksia. Oppiaineiden kirjo ja tutkintovaatimukset tutustuttivat moniin hienoihin opettajiin. Erityisesti professorit Matti Koskenniemi, Toivo Lehtovaara, Päivö Oksala ja Vilho Suomi tekivät unohtumattoman vaikutuksen.

Kandidaatin tutkinnossa pääaineenani oli kasvatus- ja opetusoppi, joka oli myös kelpoisuusehtona kansakouluntarkastajan virkoihin. Tutkintoon sisältyi myös cum laude approbatur-arvosanat psykologiassa ja kirjallisuudessa sekä approbatur sosiologiassa. Kirjallisuuden opettajanani oli professori Vilho Suomi, joka innostavalla otteella ohjasi opiskelijoita maailmankirjallisuuden

saloihin. Menetyksellisen cum laude approbatur-arvosana-suoritukseni jälkeen hän kehotti minua jatkamaan laudatur-arvosanaan. Elämäni tuossa vaiheessa en kuitenkaan noudattanut professori Suomen kehotusta, vaan keskityin perheen perustamiseen ja työelämään. Lupasin kuitenkin professori Suomelle palata myöhemmin kaunokirjallisuuden piiriin muodossa jos toisessa. Erityisesti minua kiinnostivat opettajakirjailijat ja heidän teoksensa, joiden pariin professori Suomi oli opastanut seminaareissaan ja harjoituksissaan.

Filosofian kandidaatin tutkintoon sisältyi tuolloin myös pakollisena latinan pro exercitio-koe. En ollut koulussa lukenut latinaa, joten opinnot oli aloitettava aivan alkeista. Minulla oli onni saada opettajakseni professori Päivö Oksala. Hänen latinan oppitunnit olivat riemukkaita. Sain jonkintasoisen "herätyksen" ja miellyin ikihyviksi latinan kielen hienouksiin.

Kielellisessä eristäytyneisyyden saarekkeessa elävälle perussuomalaiselle saattaa kielten opiskelusta muodostua joko riemastuttava elämys tai masentava ahdistus. Omat kokemukseni koulussa olivat pääasiassa viimeksimainittuja. Opiskelu vaati minulta mielettömästi aikaa ja vaivaa. Miksi uhrata niin paljon ajastaan mokomalle, kun kuitenkin toistuvasti tulee takapakkia. Kielsin arvon koko touhulta. Kielen opiskelu näytti muodostuvan minulle käsittämättömäksi, saareksi, jossa elämälle vieraat, kaikenmaailman knoppologialle vihkiytyneet ihmiset viihtyvät. Yliopistossa havaitsin, että vieraan kielen opiskelu saattaa olla hauskaa, kiitos Oksalan! Latinan opiskelu yliopistossa onkin antanut minulle kaiken sen ilon, mitä kielen opiskelu on yleensäkään antanut. Kielen rakenne ja sidokset ovat selkeitä. Havainnot sanojen kytkennöistä maailman valtakieliin ovat riemastuttavia.

Kandidaatin tutkinnon opiskeluvaiheessa ja eritoten väitöskirjatyössäni opin arvostamaan entistä paremmin hyvää ja monipuolista kielitaitoa. Ihailin nuorempien opiskelijatovereitteni kielitaitoa, jolla he vaivattomasti ja estoitta osaavat ilmaista itseään eri kielillä.

Yleis- ja kouluhallinnolliset tehtävät v. 1966 – 1997

Vuonna 1966 sain haaveilemani kansakouluntarkastajan työn Hämeenlinnassa, josta v. 1969 siirryin kouluhallitukseen ensin ylitarkastajaksi ja sitten toimistopäälliköksi, kouluneuvokseksi. Vuonna 1982 siirryin Uudenmaan lääninhallitukseen kouluosaston osastopäälliköksi ja myöhemmin saman lääninhallituksen elinkeino- ja koulutuspalvelujen tulosityksikön päälliköksi, lääninhallituksen kouluneuvokseksi. Viimeiset virkavuoteni 1996–1997 ennen eläkkeelle siirtymistä olin Uudenmaan läänin maaherrana.

Olin keskeisillä paikoilla mukana valtion keskus- ja aluehallinnossa niin peruskoulu-uudistuksen, keskiasteen koulun uudistuksen kuin lääninhallinnon kokonaisuudistuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Työ vaati paljon, mutta se oli antoisaa ja palkitsevaa.

Jatko-opiskelijaksi eläkeläisenä

Eläkkeellä jäätyäni ihmettelin jonkin aikaa, miten saada elämälle toisenlaista sisältöä. Tuntui siltä, että jotain pitäisi tehdä eikä linnoittautua kaamosaikana vain sohvan nurkkaan. Niinpä pyrin ja minut hyväksyttiin Helsingin yliopistoon jatko-opiskelijaksi. Opiskelusta tulikin tärkeä tekijä päivieni rytmyyksessä. Tarkoituksenani oli rakentaa jonkinasteinen tutkimus koulumaailmasta. Mutta kun minulla FK-tutkinnossa v. 1965 oli vain yksi laudatur, oli ensi alkuun ryhdyttävä suorittamaan toista laudaturia. Pyrin ja pääsin opiskelemaan humanistiseen tiedekuntaan v. 1998 kotimaista kirjallisuutta. Näin saatoin myös lunastaa lupaukseni Vilho Suomelle, tosin vasta lähes neljäkymmenen vuoden jälkeen. Valintani avasi myös ovia opettajakirjailijoiden maailmaan.

Opiskelun myötä alkoi varsinainen rumba, koska kaikki oli aloitettava alusta eli peruskurssista. Filosofian lisensiaatti Mervi Kantokorpi ohjasi perusopintojeni lisäksi myös aineopintojani ja

proseminaarityöskentelyä. Hänen jäntevää ohjaustaan sekä innostavaa tukea muistan suurella mielihyvällä ja kiitollisuudella. Professori Pirjo Lyytikäistä kiitän syventävien opintojeni ohjauksesta tutkimusseminaareineen. Kirjastoamanuenssi Lasse Koskela oli aina valmis auttamaan hakiessani lähdeteoksia tai muuta tutkimusaineistoa tutkimustyötäni varten. Hänelle mitä parhaimmat kiitokset!

On myönnettävä, että olin lujilla. Sain suoritetuksi kohtuullisessa ajassa kotimaisen kirjallisuuden perus-, aine- ja syventävät opinnot (yhteensä 60 opintoviikkoa/120 opintopistettä) erinomaisin tiedoin. Erilaisia teoksia oli luettava satoja ja kirjojen sivuja kymmeniätuhansia, tenttejä oli kymmenittäin sekä praktikum- ja seminaaritöitä kasapäin, mutta olin innostunut ja motivoitunut opiskeluun. Aluksi suurin kynnyks oli mennä luennoille tai ohjattuihin harjoituksiin, olin kuin vieraalta planeetalta tullut. Opettajille olisin ikäni puolesta sopinut isäksi ja opiskelukavereille isoisäksi, mutta siihenkin tottui. Tentit veivät mahani aina sekaisin ja teorian omaksuminen oli pääasiassa ulkolukua, mutta niinhän pitääkin olla. Tämän lisäksi tulivat tietysti tohtoriopintojen osiot tentteineen ja seminaareineen. Aluksi vaatimukset vaikuttivat saavuttamattomalta, mutta oma innostus ja opettajien, opiskelutovereitten sekä kotiväen tuki auttoivat selviytymään. Maailmani avartui ja opin näkemään elämää muustakin kuin valtion virkamiehen näkökulmasta.

Ikärasismia ja pettymyksiä

Opintojeni loppuvaiheessa alkoi tulla "pilviä taivaalle" ja takapakkia. Pyrkiessäni humanistiseen tiedekuntaan jatko-opiskelijaksi ja väitöskirjatyöhön, minulle sanottiin, että olen liian vanha eikä minuun kannata "satsata" ohjaukskapasiteettiä. "Nuorissa on tulevaisuus!"

Humanistin ikärasistinen kannanotto yllätti, varsinkin kun en ollut opintojeni aikana liiemmin rasittanut professoreitani. Näke-

mys on kaukana “oppia ikä kaikki” ajattelusta ja mm. yliopiston Vapaan sivistystyön toimikunnan toimintapolitiikasta. Syrjimisen sijasta meitä ikäihmisiä kannattaisi hyödyntää, sillä meillä saattaisi olla annettavana nuoremmille jotain sellaista, mikä ei ole kirjoista luettavissa. Kasvatustieteellisessä/käyttätymistieteellisessä tiedekunnassa en kokenut missään vaiheessa ikäsyrjintää.

Kirjallisuuden opinnot kytkeytyivät jouheasti soveltavan kasvatustieteen jatko-opintoihini. Ajatustani lähteä tutkimaan kaunokirjallisuuden opettajakuvaa tukivat ohjaajani professorit Pertti Kansanen ja Martti T. Kuikka. Aihetta oli tutkittu jossain määrin, mutta kyntämätöntä sarkaa tuntui riittävän. Kasvatustieteellisen/käyttätymistieteellisen tiedekunnan jatkokoulutusseminaareissa tutkimushankettani käsiteltiin monissa eri yhteyksissä.

Jatkoin puurtamista, noudatin ohjaajien neuvoja ja sainkin valmiiksi väitöskirjakäsikirjoituksen (278 sivua). Jätin työni syksyllä v. 2005 tiedekunnalle esitarkastuksen. Esitarkastajat löysivät työstäni paljon puutteita ja virheitä. Puutteiden ohella työstäni lausuttiin hyvääkin. Lausunnoissa todetaan mm., että tekstini on tieteellisen asiatyylin mukaista, hallitsin kirjallisuuden tutkimuksen käsitteistön ja tunsin kasvatustieteellistä opettajatutkimusta, olin ansiokkaasti kuvannut tutkimusaihettani ja tutkimustuloksia ja että olin kyennyt selvittämään hyvin varsin monitasoisista ja – näkökulmaista menettelytapani. Lopuksi esitarkastuslausunnossa todettiin, että vaikka olen perehtynyt kahden tieteenalan teoriaan ja metodologiaan, ei perehtyneisyyteni ole kuitenkaan kaikilta osin riittävä. Niinpä esitarkastajat eivät puoltaneet väittelylupaa. Mikä on riittävä, ei ole minulle vielä kukaan avautunut.

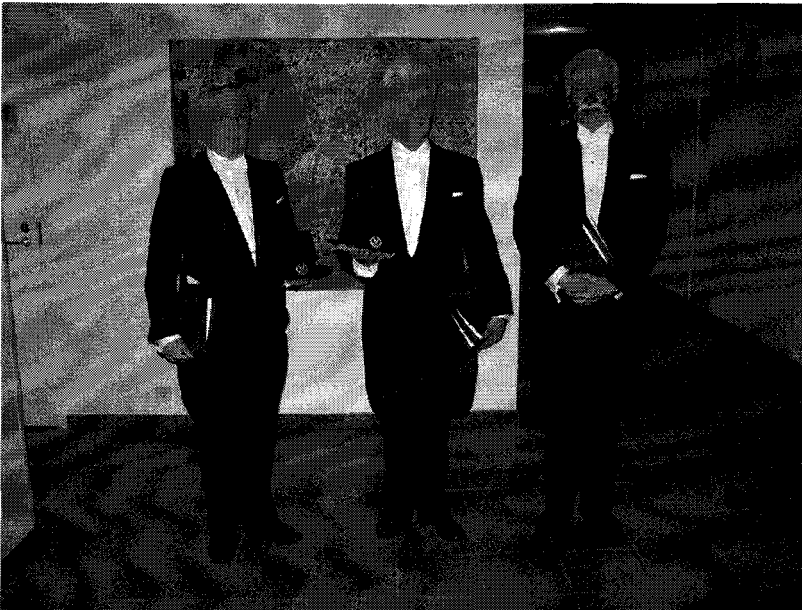
Esitarkastajien palaute sekoitti vähäksi aika maailmani. Kun samaan aikaan syksyllä 2005 vanha äitini, jonka omaishoitajana olin ollut eläkkeelle siirtymisestäni lähtien, kuoli 101 vuotiaana, olin todella alamaissa ja olin aikeissa jättää työni silleen. Kokosin kuitenkin itseni, tein surutyöni ja palasin tutkimustyöni pariin.

Uusi yritys ja tohtorin tutkinto

Ryhdyin kirjoittamaan työtäni uudelleen ja sain uuden väitöskirjäksi kirjoituksen esitarkastuskuntoon kesän kynnyksellä 2008. Uudet esitarkastajat näkivät työni kelvolliseksi ja puolsivat väittelylupaa. Puolustin väitöskirjaani 21.11.2008. Tiedekuntaneuvoston päätöksellä 2.12.2008 minulle myönnettiin todistus filosofian tohtorin tutkinnon suorittamisesta. Olin tuolloin 74 v. Väitöskirjani arvioitiin arvosanalla cum laude approbatur.

Väitöstilaisuuteni kustoksena oli professori Jukka Husu. Vastaväittäjänä oli Lapin yliopiston emeritusprofessori Juhani Jussila. Olin tosi hermostunut ennen väitöstilaisuuden alkua. Niinpä silmälasini jäivät odotushuoneen pöydälle ja vasta kun ne oli haettu saatoin aloittaa lectioni. Professori Juhani Jussilan hienostunut tapa käsitellä työtäni hälvensi jännityksen ja tilaisuudesta tuli leppoisan rakentava.

Vastaväittäjä Jussila, kustos Husu ja väittelijä Silventoinen.

Totesinkin väitöstilaisuuden jälkeen Juhani Jussilalle, että mielestäni olisimme voineet jatkaa keskustelua pitempäänkin. Yleisöä oli runsaasti, sukulaisten ja ohjaajieni lisäksi tuttaviani, entisiä työtovereitani sekä opiskelutovereitani.

Karonkan järjestin ravintolassa Svenska Klubben. Tilaisuus oli kaksiosainen siten, että ensin oli akateeminen karonkka, jossa olivat mukana vastaväittäjän ja kustoksen lisäksi kaikki työni ohjaajat, laitoksen esimies sekä toinen esitarkastaja. Hieman myöhemmin samaan ravintolaan tulivat sukulaiset, ystävät ja joukko opiskelutovereitani. Illan kuluessa liityimme kaikki yhteen.

Työni eri vaiheissa valvojinani ja ohjaajinani toimivat professorit Pertti Kansanen, Martti T. Kuikka ja Kari Uusikylä. He opastivat avarakatseisesti työtäni rohkaisten ja kannustaen monin eri tavoin. Heidän tukensa oli korvaamaton. Siitä heille kaikille mitä parhaimmat kiitokseni! Viimeisin valvojani professori Jukka Husun neuvot olivat arvokkaita työni loppuun saattamisessa. Hänelle myös mitä parhaimmat kiitokset!

Kiitokseni haluan kohdistaa myös sekä kotimaisen kirjallisuuden laitoksen että kasvatustieteellisen/käyttätymistieteellisen tiedekunnan professoreille, tutkijoille ja muulle henkilökunnalle kaikesta tuesta ja rohkaisusta. Erityisellä lämmöllä ja kiitollisuudella muistan "Kuikkalaisia" Liisa Granbom-Herrasta, Irja Eskolaa, Pentti Jänkälää ja Maria Sarkiota sekä Kari Uusikylän, Pertti Kansasen ja Jukka Husun seminaarilaisia tutkijakumppanuudesta. Monet ylivoimaisen vaikeilta vaikuttaneet ongelmat avautuivat tutkimusseminaarien keskusteluissa ja seminaarien jatkoilla, joissa itse kunkin työtä ruodittiin ja annettiin rakentavaa palautetta.

Yhteenveto

Filosofian tohtorin tutkinto-ohjelma oli monivuotisen kypsyttelyn ja ankaran työn tulos. Tutkinto-ohjelmaan liittyvistä kaikista teoriaopinnoista tentteineen, esseineen ja seminaariharjoituksineen kertyi 238 opinto-

pistettä (119 opintoviikkoa). Tämän lisäksi tuli itse väitöskirjan tekeminen, jonka vaatimustasoksi oli lv. 2001–2002 määritelty 120 opintoviikkoa (240 opintopistettä), joten opintopisteitä kertyi yhteensä 478 opintopistettä (239 opintoviikkoa).

Tohtoriksi ei tulla sattumalta! Siihen pitää haluta! Ajatus jatko-opinnoista kyti alitajunnassani koko töissä oloni ajan. Työelämä oli kuitenkin siinä määrin kiireinen, etten löytänyt voimavaroja jatko-opintojen aloittamiseen. Kun eläkkeelle siirtymisen myötä aikaa tuntui löytyvän, oli helppo todeta itselleen, että nyt alan toteuttaa haavettani.

Tutkinnon suorittaminen edellytti myös mittavia taloudellisia panostuksia, jotka kaikki, väitöskirjan painatukseen myönnettyä rahallista tukea (1000 euroa) lukuun ottamatta rahoitin itse.

Mutta päivääkään en antaisi pois, sillä siinä määrin palkitsevaa opiskelu seniori-iällä on ollut. Sitä voi suositella harrastuksena kenelle tahansa. Ihminen ei ole koskaan liian vanha aloittaakseen jatko-opiskelijana korkeakouluopinnot.

Kirjoittajan esittely:

Nimi: Pekka Silventoinen

Syntymäaika: 15.3.1934

Arvo: FT

Väitös: 2.12.2008

Vastaväittäjä: emeritusprof. Juhani Jussila

Kustos: prof. Jukka Husu